

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Четвърта извънредна сесия

65. заседание

София, понеделникъ, 14 април 1919 година.

(Открито отъ председателя д-ръ Д. К. Вачовъ въ 4 ч. и 30 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателятъ: (Звъни) Отъ 243 народни прѣдставители разписали сж се въ присжтствената книга 174; не сж се разписали 69. Значи, има нужното число, за да пристжпимъ къмъ въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Засѣданието се открива.

(По списъка отсжтствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Захарий Ангеловъ, Константинъ Апостоловъ, Марчо Атанасовъ, Никола Атанасовъ, Щерю Атанасовъ, Салимъ Ахмедовъ, Иванъ Багаровъ, Александъръ Ботевъ, Стоянъ Бошковъ, Христо Бояджиевъ, Йонко Веселеновъ, Тома Вълчевъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Дѣлчо Георгиевъ, Иванъ Гешовъ, Георги Голевъ, Василъ Гулевъ, Димитъръ Джанкардашлийски, Александъръ Димитровъ, Георги Димитровъ, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Христо х. Димитровъ, Гочо Димовъ, Василъ Димчевъ, д-ръ Петъръ Димчевъ, Сотиръ Календеровъ, Никола Калчевъ, Миле Каралеевъ, Мехмедъ Кемалъ, Георги Кирковъ, Ангелъ п. Кировъ, Василъ Коларовъ, Иванъ М. Костовъ, Ангелъ Крушковъ, Никола Кръстановъ, Захарий Кръстевъ, Янко Куцаровъ, Ангелъ Кундалевъ, Дамянъ Лихарски, Коста Лулчевъ, Никола Марчевъ, Тодоръ Митевъ, Александъръ Недевъ, Велю Недѣлковъ, д-ръ Василъ Нейчевъ, Василъ Николовъ, Константинъ Николовъ, Маню Облаковъ, Паскалъ Паскалевъ, Александъръ Пенчевъ, Добри Петковъ, Еню Петковъ, Стефанъ Петковъ, Тодоръ Петровъ, Венедиктъ Поповъ, д-ръ Василъ Радославовъ, Коста Ранковъ, Гурко Серафимовъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Пою Табаковъ, Теню Узуновъ, Исмаилъ Хакъ бей, Хашимъ бей, Хино Христовъ, Хюсни Хюсеиновъ, Коста Ципорановъ, х. Махмудъ Шукриевъ и Юрданъ Юрдановъ)

Постжпили сж нѣколко заявления отъ народни прѣдставители за отпускъ, на които прѣдседателството счита, че може да имъ се разрѣши такъвъ.

Народниятъ прѣдставителъ г. Иванъ М. Костовъ иска 2 дни отпускъ, за 14 и 15 априлъ.

Народниятъ прѣдставителъ г. Тома Вълчевъ иска отпускъ за днесъ.

Народниятъ прѣдставителъ г. Димитъръ Джанкардашлийски иска 2-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ.

Плѣвенскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Кръстановъ иска 2-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ.

Народниятъ прѣдставителъ г. Дамянъ Лихарски иска 2-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ.

Народниятъ прѣдставителъ г. Никола Калчевъ иска 3-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 14 того.

Народниятъ прѣдставителъ г. Никола Атанасовъ иска 2-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 14 того.

Народниятъ прѣдставителъ г. Иванъ Велчевъ иска 3-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 14 того.

Народниятъ прѣдставителъ г. Марчо Атанасовъ иска 2-дневенъ отпускъ — за 12 и 14 того.

Народниятъ прѣдставителъ г. Александъръ Пенчевъ моли да се продължи разрѣшениятъ му отпускъ по болестъ съ още 5 дни. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство.

Народниятъ прѣдставителъ г. Щерю Атанасовъ моли да му се зачете отсжтствието отъ 1 априлъ до днесъ, понеже поради болестъ не е могълъ да присжтствува на засѣданията на Камарата. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство.

Постжпило е законодателно прѣдложение по Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, отдѣление санитарно, подписано отъ надлежното число народни прѣдставители.

Постжпило е едно питане отъ народния прѣдставителъ г. Бешко Дуновъ до г. министра на войната, съ което пита дали му е (Чете) „известно, че въ Главната реквизиционна комисиия, въ отдѣла за утвърждаване тържнитѣ прѣписки на реквизиранитѣ добитѣци отъ разни реквизиционни комисиии, които добитѣци сж взети още прѣзъ 1917 г. и началото на миналата 1918 г. въ услуга на армията, съ цѣли купища стоятъ още неразгледани“ и какво мисли по този въпросъ.

Друго едно питане отъ сжщия до г. министъръ-прѣдседателя и г. министра на земледѣлието, съ слѣдното съдържание: (Чете)

„Извѣстно е на цѣлия български народъ, чрѣзъ печата и устно, какво сегашното правителство отъ блока, съвмѣстно съ членовѣтъ отъ групитѣ въ Парламента, съставляващи блока, рѣши и прогласи за знание, че зърненитѣ храни отъ реколтата 1918 г., която бѣше иззета и която имаше да се иззема слѣдъ 1 януарий т. г., ще се плащатъ съ удвоена цѣна — т. е. отъ 1 л. на 2 л. килограмътъ. Но Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ, съ писмо № 2357 отъ 3 февруарий 1919 г., е забранила изплащането на такива суми, макаръ и да сж прѣдставени доказателства и достовѣрностъ за изпълнение на наредитѣ за реколтата отъ 1918 г.

„Ето защо моля г. г. министритѣ да ми дадатъ едно обяснение, пакъ за знание на всички, какъ да се разбира наредбата на почитаемаа дирекция за добавчното изплащане, за коя реколта, за коя година и за какви случаи, защото има много оплаквания, че имъ се отказва изплащането на хранитѣ отъ 1918 г., а особено на ония, които сж имали вършачки и имъ е изземена всичката храна“.

Друго едно питане отъ видинския народенъ прѣдстави-
тель г. Никола Харлаковъ, до г. министъръ-прѣдседателя
съ слѣдното съдържание: (Чете)

„Населението въ Видинския и Врачанския окръжи, си-
новѣтъ, мѣжетъ и бацитъ на които продължаватъ още
да бждатъ въ плѣнъ, е крайно разтревожено и неспокойно
за съдбата на своитѣ близки, и затова Ви моля да съоб-
щите прѣдъ Народното събрание, първо, какво е напри-
вило правителството досега за освобождаването на плѣн-
ниците-заложници отъ VI Бдинска и Сборната дивизии;
второ, кои сж истинскитѣ причини за тѣхното задържане
и досега; и трето, кога най-сетнѣ ще бждатъ тѣ освобо-
дени?“

Послѣдно едно питане отъ г. Христо Гендовичъ, до
г. министра на войната: (Чете)

„Моля г. министра на войната да ми отговори, какво е
направено по писмени докладъ, даденъ прѣзъ м. априлъ
1917 г. на директора на стопански грижи и обществена
прѣдвидливостъ, г. генералъ-майоръ Протегеровъ, отъ
бившия началникъ на отдѣление по вноса, Крумъ Д. Ган-
чевъ, при дирекцията за извършенитѣ злоупотрѣбления
отъ помощникъ-директора на сжщата дирекция Петъръ
Г. Петровичъ.“

Имамъ да съобща на народното прѣдставителство, че
назначената отъ Народното събрание анкетна комисия, съ-
стояща се отъ петъ члена, за изслѣждане нѣкои работи,
които се изнесоха тукъ, въ Народното събрание, днесъ, въ
последното заседание на Събранието, изпраща едно писмо,
съ което прѣхвърля всичкитѣ работи на бюрото, за да ги
напечата и за да изиска отъ нѣкои отъ членоветѣ на тази
комисия изслѣданията, които сж направили. Отъ това из-
лиза, че тя слага вече своя мандатъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Отъ което слѣдва, че нищо не е
свършила.

Прѣдседателъ: Азъ мисля, че Народното събрание
нѣма да има нищо противъ.

В. Молловъ: Приема се. Законътъ за конфискацията ще
издири по-добрѣ.

Г. Василевъ: Народното събрание взема актъ.

Прѣдседателъ: Пристъпваме къмъ дневния редъ.

На първо мѣсто е гласуване прѣдложението за увол-
нение началника на държавнитѣ дългове д-ръ Стояновъ.
Знаете, че въ миналото заседание дебатитѣ се свършиха,
изслушахме и г. министра на финанситѣ и сега остава само
гласуването.

П. Даскаловъ: Не може да се гласува, защото и сега
нѣма кворумъ.

Прѣдседателъ: Има.

П. Даскаловъ: Прочетете и ще видите.

Т. Ноевъ: Излѣзъ навѣнъ да не те четемъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Сега има кво-
румъ — 84 души сж.

Прѣдседателъ: Има кворумъ и ще пристѣпимъ къмъ
гласуването.

Които приематъ прѣдложението на министра на финан-
ситѣ, да му се разрѣби да уволни началника на държав-
нитѣ дългове д-ръ Стояновъ, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Мнозинство.

Вториятъ пунктъ отъ дневния редъ е: второ четене
прѣдложението за обезщетение уврѣденитѣ земеделски
стопанства при реквизиране работния имъ добитѣкъ.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Азъ прѣдлагамъ това прѣд-
ложение да бжде прѣредено и да пристѣпимъ къмъ тре-
тата точка отъ дневния редъ, а между тѣмъ ще моля
комисията да се занимае сега съ него, още повече, че то
не прѣдставлява особени мжнотии, и слѣдъ това да се до-
кладва.

Прѣдседателъ: Минаваме къмъ слѣдующата точка отъ
дневния редъ.

Моля г. докладчика на прошетарната комисия да до-
кладва.

Докладчикъ П. Лисевъ: Списъкъ I, прошение номеръ по
редъ 2.

Г. г. народни прѣдставители! Постѣпило е едно про-
шение отъ българското дружество „Червенъ кръстъ“, съ
което иска да му се опрости сумата отъ 17.066-96 л., която
произхожда отъ данѣкъ занятие на наемния персоналъ
лѣкари и чуждестранни мисии, прѣзъ врѣме на балкан-
ската война. Прѣдъ видъ на голѣмитѣ заслуги на друже-
ството „Червенъ кръстъ“ и прѣдъ видъ на това, че ми-
сиитѣ сж отпѣтували и не сж тукъ, прошетарната комисия
се съгласи да се опрости сумата 17.066-96 л. на дружеството
„Червенъ кръстъ“, като взема слѣдното рѣшение: (Чете)
„Опрощава се на българското дружество „Червенъ кръстъ“,
софийския клонъ, сумата 17.066-96 л. и наложенитѣ
върху нея лихви, както и да не се удържа, докато трае
войната, данѣкъ отъ възнаграждението на членоветѣ отъ
иностраннытѣ санитарни мисии“.

Моля г. г. народнитѣ прѣдставители да одобрятъ това
рѣшение на прошетарната комисия.

Прѣдседателъ: Които приематъ прѣдложението на
комисията да се опрости на българското дружество „Чер-
венъ кръстъ“ сумата 17.066-96 л., моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Мнозинство.

Докладчикъ П. Лисевъ: Прошение № 64. Молба отъ Лю-
бица Ст. Руневска, съпруга на покойния писателъ Стефанъ
Руневски, съ която моли да ѝ се отпусне една скромна
пенсия, прѣдъ видъ на заслугитѣ на покойния ѝ съпругъ,
защото е останала безъ всѣкакви срѣдства. Отъ удостове-
ренията на Софийското градско общинско управление се
вижда, че тя има двѣ дѣца — едното на 4 години, другото
на 2 години, и не притежава никакви имоти.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Коя е тя?

Докладчикъ П. Лисевъ: Г-жа Любица Руневска. — Ко-
мисията рѣши да ѝ се отпусне една пожизнена пенсия въ
размѣръ на 250 л. мѣсечно. Затова моля, г. г. народни
прѣдставители, да одобрите това рѣшение на комисията.

Т. Ноевъ: Г. финансовиятъ министъръ отсъствува.

Прѣдседателъ: Които приематъ рѣшението на коми-
сията, моля, да си вдигнатъ рѣката. Мнозинство, прието.

Докладчикъ П. Лисевъ: Прошение № 3. Молба отъ Дона
Косева, жителка отъ с. Дебелецъ, Търновска околия, майка
и наследница на убития въ боя съ ромѣнитѣ подпору-
чикъ Симеонъ Косевъ, отъ 3 гаубиченъ полкъ, отъ IV пѣ-
хотна Прѣславска дивизия. Покойниятъ подпоручикъ Си-
меонъ Косевъ е осѣденъ съ присѣда № 455 отъ 29 юлий
1916 г. да заплати изгубени три коня на обща стойностъ
770 л. Работата, г. г. народни прѣдставители, стои тѣй.
Той е билъ отреденъ за старши на една команда, която е
завела 400-500 коня къмъ битолския фронтъ. Той прѣдалъ
конетѣ на войницитѣ и е напусналъ командата. При прѣ-
даването се оказало една липса отъ 3 коня, за което го
осѣдили да заплати поменатата сума. Той е покойникъ,
майка му е останала съ много малко имотъ, отъ прихода
на който не може да се прѣпитава. Комисията рѣши да се
опрости тази сума и това рѣшение моля да одобрите.

Прѣдседателъ: Които приематъ рѣшението на коми-
сията, моля, да си вдигнатъ рѣката. Мнозинство, прието.

Докладчикъ П. Лисевъ: Прошение № 4. Молба отъ Ата-
насъ В. Заралиевъ, отъ гр. Брацигово, инвалидъ отъ първа
категория, отъ балканската война. Бащата на просителя е
станалъ порѣчителъ на неговата сестра за неотклонение
отъ сѣдебно дирене. Когато е било насрочено дѣлото, об-
виняемата не се явила, вслѣствие на което, по нашитѣ за-
кони, е трѣбвало да бжде конфискувана гаранцията. Отъ
документитѣ, приложени къмъ дѣлото, се вижда, че иматъ
само една кѣща. Просителъ е наследникъ на една пета
часть въ размѣръ 250 л. Той е инвалидъ, а сумата е съ-
вършено малка. При това е искано миѣнието на Министер-
ството на финанситѣ, което е отговорило съ писмо № 5136
отъ 18 май 1918 г., че е съгласно да се опрости сумата
1.000 л. гаранция на покойния Заралиевъ.

Моля, г. г. народни прѣдставители, да одобрите това
рѣшение на комисията.

Прѣдседателъ: Които приематъ рѣшението на коми-
сията по докладваното прошение, да си вдигнатъ рѣката.
Мнозинство, прието.

Докладчикъ П. Лисевъ: Прошение № 5. Молба отъ чер-
ковното настоятелство на с. Езерово, Борисовградска
околия. Въ тази молба излагатъ, че по погрѣшка сж били

записани училищни имоти на черковното настоятелство и слѣдъ нѣколко години се явява държавниятъ бирникъ и иска да се изплатятъ данъцитѣ. Станало е една грѣшка. Дѣйствително, черковното настоятелство има имоти, но бива ли да ги продадатъ, за да платятъ данъцитѣ на училищното настоятелство? Не. — Сумата е 2.109.40 л. Затова е искано мнѣнието и на Финансовото министерство и то се е съгласило да се опрости сумата. Комисията взема рѣшение въ слѣдната смисълъ: (Чете) „Опрощава се сумата 2.109.40 л. на черковното настоятелство въ с. Езерово, Борисовградска околия, данѣкъ за училищни ниви, по-рано записани на църковното настоятелство, исканъ отъ държавата по изпълнителенъ листъ № 7169 отъ 27 августъ 1912 г. на Хасковския окръженъ съдъ“. Моля това рѣшение на комисията да одобрите, г. г. народни прѣдставители.

Прѣдседателъ: Които приематъ рѣшението на комисията по докладваното прѣшение, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство, Прието.

Докладчикъ П. Лисевъ: Прѣшение № 6. Прѣшение отъ прѣдседателката на женското благотворително дружество „Родина“ въ София. Прѣзъ 1913/1914 г. Военно-инженерната работилница въ София е работила мобили за бившето женско культурно дружество „Напрѣдък“ въ София. Обаче слѣдъ това дружеството се прѣименува въ благотворително женско дружество, което взема актива и пасива на д-во „Напрѣдък“. Слѣдъ това софийскиятъ окръженъ управител, като прѣдставителъ на фиска, завежда дѣло да се заплати сумата 3.204.65 л. Но прѣдъ видъ на това, че дружеството не разполага съ срѣдства — то е образувало сиропиталището „Булаиръ“, при което се прѣхранватъ доста дѣца, останали сираци, безъ баща и майка, отъ двѣтъ войни — комисията, въ съгласие съ Министерството на финанситѣ, се съгласи да се опрости сумата и взема слѣдното рѣшение: (Чете) „Опрощава се на женското благотворително дружество „Родина“, въ София, сумата 3.204.65 л., дългътъ на бившето женско д-во „Напрѣдък“ къмъ държавното сѣкровище, по който прѣдъ Софийския окръженъ съдъ е заведено гражданско дѣло № 236 отъ 1916 г.“

М. Такевъ: Какво сж станали мобилитѣ?

Докладчикъ П. Лисевъ: Мобилитѣ стоятъ и днесъ въ дружеството, но не могатъ да изплатятъ дълга къмъ работилницата.

Прѣдседателъ: Които приематъ рѣшението на комисията по докладваното прѣшение, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство, Прието.

Докладчикъ П. Лисевъ: Прѣшение № 111. Молба отъ Василка Н. Петрова, софийска жителка, и дъщеря ѝ Илинка, живущи въ ул. „Регентска“ № 116. Г. г. народни прѣдставители! Първоначално комисията остави тази молба безъ послѣствие, защото нѣмаше достатъчно доказателства, отъ които да се освѣтли, че покойниятъ съпругъ на просителката е заслужилъ държавата да отпусне една извѣстна пенсия за прѣпитаване на сѣмейството му.

Д-ръ В. Черневъ: То е оставено безъ послѣствие.

Д-ръ А. Гиргиновъ: На нова смѣтка е разгледано.

Докладчикъ П. Лисевъ: Слѣдъ това комисията наново се събра и взема рѣшение да се удовлетвори просителката, да ѝ се даде извѣстна пенсия, за да може да прѣпитава своето сѣмейство. Взема се сжщо и мнѣнието на г. министра на финанситѣ, че той е съгласенъ. Комисията опрѣдѣли една пожизнена пенсия отъ 200 л. мѣсечно. Моля, г. г. народни прѣдставители, да се съгласите и приемете това прѣдложение.

Прѣдседателъ: Има думата г. Григоръ Василевъ.

Г. Василевъ: Г. г. народни прѣдставители! Никола Петровъ е отъ българскитѣ художници най-великъ човѣкъ. Наскоро ще стане неговата изложба и всички отъ васъ, които не го познаватъ, могатъ да се убѣдятъ въ това. Оставилъ е жена и едно дѣтенце. Умрѣ отъ мизерия, защото държавата не му даде наврѣмето 500 л. да се лѣкува. Съ изключение на Вешина, който е български художникъ, но не българинъ по произхождение, българското изкуство не е дало по-великъ човѣкъ отъ него. Комисията не бѣ проучила въпроса. Обърна се вниманието ѝ, всички худож-

ници солидарно направиха заявление до комисията, и г. Даневъ даде съгласието си. Азъ моля Народното събрание да приеме единодушно тази съвсѣмъ малка пенсия отъ 200 л.

А. Цанковъ: Мѣсечно.

Докладчикъ П. Лисевъ: Да, да, мѣсечно.

Прѣдседателъ: Които приематъ прѣдложението на комисията, да се отпусне на Никола Петровъ 200 л. пенсия...

Обаждатъ се: Мѣсечно.

Прѣдседателъ: ... мѣсечно, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство, прието.

Докладчикъ П. Лисевъ: № 7. Молба отъ Жейна Д. Попова, отъ гр. Сливенъ, съпруга на покойния Димитъръ Поповъ, бившъ отчетникъ при Сливенската държавна дѣвическа гимназия „Царица Елеонора“. Покойниятъ Поповъ, въ качеството си на отчетникъ въ Сливенската дѣвическа гимназия, е останалъ при ревизия отъ държавата неотчетенъ съ сумата 3.456.15 л. Впослѣствие е успѣлъ да внесе 1.500 л. и останалъ дълженъ съ още 1.956.15 л. Отъ всички документи, които има тукъ, г. г. народни прѣдставители, се вижда, че той не може да изплати тази сума. Той се е поминалъ. Има удостоверение отъ Сливенското градско общинско управление, въ което се казва, че той е оставилъ на своитѣ наслѣдници една къща на стойност 1.600 л., а тѣ сж на брой петъ: съпругата му Жейна Димитрова, родена въ 1881 г., синоветъ му Никола, роденъ 1901 г., Тодоръ, роденъ въ 1907 г., Недѣлко, роденъ въ 1917 г., и дъщеря му Юрдана, родена въ 1910 г. Съ този имотъ, прѣцѣненъ на 1.600 л., състоящъ се само отъ една къща, тѣ, много естествено, не могатъ да прѣживѣятъ. За това е поискано мнѣнието на Министерството на финанситѣ, и то съ писмо № 559 отъ 12 февруарѣ 1919 г. отговаря, че е съгласно да се опрости сумата. Комисията уважи това искане и рѣши да се опрости сумата. Моля това рѣшение да се одобри.

Прѣдседателъ: Които приематъ прѣдложението на комисията, моля, да си вдигнатъ ржката. (Оспорване)

М. Такевъ: Какъ ще се опрости, когато е имало злоупотребуване?

Прѣдседателъ: Ще повтора гласуването, понеже не може да се констатира, дали е мнозинство. Които приематъ прѣдложението на комисията, докладвано сега, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство, прието.

Дневниятъ редъ се свърши.

Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ дневния редъ остава да разгледаме на второ четене прѣдложението за обезщетяване уврѣденитѣ земеделски стопанства при реквизиране на работни имѣ добитѣкъ, което сега е въ комисията. Ако комисията успѣе да дойде съ доклада си сега и имаме още вквормъ, разумѣва се, ще го разгледаме. А додѣто тя свърши своята работа, понеже дневниятъ редъ е вече изчерпанъ, азъ ще ви моля да ми позволите да изпълня единъ дългъ къмъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които въ послѣднитѣ дни сж ми отправили различни питания, които интересуватъ не само народното прѣдставителство, но и всички въ България.

Има едно питане, което се повтаряше многократно въ течение на сесията, може да се каже, безпрѣкъснато. То е питането за сждбата на плѣнницитѣ войници, които останаха такива подиръ сключването на примирието и по силата на самото примирие отъ 29 септемврий м. г. Тѣхната сждба е била близка на сърдцето на всички насъ и на цѣлия български народъ, не само на сѣмействата, близкитѣ на които останаха тамъ, но и на всички други, които разбиратъ тежкото положение на тѣзи хора, когато подиръ демобилизацията другитѣ можаха да се върнатъ въ сѣмействата си и да се прѣдадатъ на всѣкидневната си работа, и тѣзи останаха въ плѣнъ. Правителството сжщо така не е пропуцало ни единъ моментъ, ни единъ день да не мисли за тази тѣхна зла сждба и да не прави нужнитѣ постѣпки, за да могатъ тѣ да бѣдатъ освободени по-скоро. Вие знаете, че, споредъ условията на примирието, тѣ бѣха задържани до втора заповѣдъ. Кога ще послѣдва тази за-

повѣдь, разумѣва се, не бѣше опрѣдѣлено. Тя трѣбваше да послѣдва по едностранното, тъй да се каже, усмтрѣние на главното командуване на съюзнитѣ армии на изтокъ. Разбираше се по врѣме на сключване примирието, че тѣзи хора се задържатъ, защото трѣбваше да се подпомогнатъ съюзнитѣ армии на изтокъ въ тѣхния походъ по-нататѣкъ, за да могатъ да се поправятъ пѣтищата, мостоветѣ и да се улеснятъ тѣзи армии, за да могатъ да изпълнятъ по-нататѣкъ своитѣ задачи противъ Австрия, противъ Турция и другадѣ, безпрѣпятствено отъ България, която вече бѣше сключила примирие. Ние очаквахме, че веднага прѣминала нуждата отъ тѣхната работа, трѣбваше да бѣждатъ освобождени. И дѣйствително, това освобождение слѣдъ многократни ходатайства отъ наша страна се започна. Започна се най-напрѣдъ съ войницитѣ отъ първа дивизия. Главното командуване на съюзнитѣ армии на изтокъ прѣдпочете освобождението именно на войницитѣ отъ тази дивизия, а не на онѣзи отъ шеста дивизия или сборната, като взема подъ внимание обстоятелството, че голѣма частъ отъ тѣзи войници сѣ отъ Софийски окръгъ, въ който впада мината „Перникъ“, голѣма частъ отъ тѣхъ, слѣдователно, сѣ работници въ тази мина. Понеже нуждата отъ каменни въглища по него врѣме бѣше извънредно голѣма и по нѣмане на такива рискуваше да се компрометира цѣлото движение въ страната, не само за насъ, ами и онова за прѣвозване на войски, главното командуване рѣши да се отпуснатъ войницитѣ отъ първа дивизия по-рано отъ всички други. Оказа се, обаче, че войницитѣ отъ първа дивизия, на които ние и главното командуване разчитаме, че ще отидатъ въ мината, щомъ си дойдоха въ страната, всички си отидоха въ къщи. Даде имъ се единъ мѣсець отпускъ. Тѣхното желание да си отидатъ въ къщи бѣше много естествено и главното командуване го разбра. Трѣбваше да си починатъ единъ мѣсець и слѣдъ това да дойдатъ. Не дойдоха, обаче, въ такова голѣмо количество, както се очакваше. Други нѣкои причини прѣпятствуваха за производството въ мината, и главното командуване помисли по едно врѣме, че ние не искаме да изпълнимъ своето задѣлжение, че ние искаме освобождяването на тѣзи войници, за да можемъ да усилимъ работата тамъ, но че ние не правимъ всичко онова, което трѣбва да правимъ, не проявяваме оная добра воля, която дължимъ въ случая, за да можемъ да усилимъ производството на мината, и спрѣ по-нататѣкъ изпращането на войницитѣ, като заяви, че ще продължи това изпращане само тогава, когато види, че ние сме подобрили производството въ мината. За щастие, настѣпи и това увеличение на производството въ мината, вслѣдствие на което се продължи подиръ това пускането на войницитѣ отъ първата дивизия. И днесъ, струва ми се, съ твърдѣ малки изключения на нѣкои технически части отъ първа дивизия, които главното командуване не може да замѣни съ други и за които ни казва, че били абсолютно необходими за тѣхната работа и не може да се лиши отъ тѣхъ безъ да компрометира своята работа, съ изключение, казвамъ, на такова малко количество войници, войницитѣ отъ първа дивизия сѣ освобождени. Сѣщо така подиръ това се рѣши да се освободятъ постепенно и другитѣ, като се прие за начало да се освободятъ най-напрѣдъ ония, които не сѣ работоспособни или които сѣ слаби или болни, защото безполезно е да ги задържатъ у себе си, щомъ не могатъ да използватъ тѣхния трудъ. Започна се това изпращане и то стана постепенно, както въ едно отъ миналитѣ за сѣдания г. министърътъ на войната имаше случай, отговаряйки на едно питане, да изложи обстоятелствено и точно работата, защото въ Военното министерство се иматъ всички тѣзи свѣдѣния. Голѣма частъ отъ войницитѣ се изпратиха въ страната и правѣше се разчотъ, който позволяваше да вѣрваме, че прѣди края на м. мартъ ще се започне изпращането и на другитѣ, по-здравитѣ, и по тоя начинъ до края на м. мартъ да се освободятъ всички войници отъ 6-та дивизия и отъ сборната дивизия. Неизвѣстно, обаче, по какви съображения, вѣроятно, нашитѣ съсѣди, нашитѣ политически противници, довчерашни врагове на бойното поле, поддържатъ въ срѣдата на главното командуване на съединенитѣ армии на изтокъ едно прѣдубѣждение противъ насъ. Ту поради внушаване сегиз-тогизъ, че въ България има болшевизмъ и че възврѣщането на повече войници, годни за бой хора, прѣдставлява една опасностъ, едно увеличение на опасността въ всѣки случай, ту поради други нѣкои добри скроени интриги, или пъкъ неизвѣстно по какви други съображения — никой не е длъженъ да ни дава отчетъ, ние можемъ само да прѣдугаждаме това — изпращането на войницитѣ бѣше спрѣно на 26 миналия мартъ. Отъ тогава ние възбновихме пакъ ходатайствата си най-настойчиво, за да бѣждатъ освобождени и другитѣ, останали още въ плѣнъ наши войници и офицери. Направени сѣ постѣпки отъ насъ,

направени сѣ постѣпки и отъ лицата, прѣдъ които ние ходатайствувахме; тия постѣпки се направиха даже и вчера — една, и онзи денъ — друга, па и днесъ се говори пакъ; не пропускаме нито единъ случай да говоримъ по това. И мога да заявя едно нѣщо прѣдъ народното прѣдставителство въ този моментъ, че имаме голѣми основания да се надѣваме, че въ единъ късъ срокъ ще бѣде отново разрѣшенъ въпросътъ въ положителна смисълъ, т. е. че тия войници ще бѣждатъ изново пуснати да си идватъ по части, доколкото прѣвознитѣ срѣдства позволяватъ, и че въ единъ късъ срокъ може-би, въ продължение на още 15—20 дена, ако прѣвознитѣ срѣдства бѣждатъ достатъчни за тази цѣль, ще бѣждатъ възврѣнати и тѣ въ тѣхнитѣ огнища. И ние ще бѣдемъ тогава щастливи, разумѣва се, да констатираме, че и тия наши съграждани, и тия наши братя, останали послѣдни въ нашето общо злощастие, въ неприятелскитѣ страни, ще могатъ да се върнатъ въ срѣдата на тѣхнитѣ сѣмейства. По-конкретни и по-положителни нѣкои обѣщания въ това отношение нито може да се искатъ отъ нѣкого, нито може нѣкой да ви ги даде. Всичкото, което ви казвамъ, е, че имаме доста голѣми основания да вѣрваме, че този пътъ това вече ще бѣде направено. Общото количество на така останалитѣ войници, ми се струва, не е повече отъ 30 хиляди души.

П. Лисевъ: Повече отъ 40 хиляди сѣ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Около 30 хиляди сѣ.

Н. Харлаковъ: 47 хиляди сѣ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Не, нѣма толкозъ.

Н. Харлаковъ: Военниятъ министъръ да каже точната цифра.

М. Такевъ: Г. министре! Какво става съ другитѣ плѣнници, отъ прѣди катастрофата?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Колкото се касае до плѣнницитѣ, които сме дали прѣзъ врѣмето на войната, прѣди примирието, тѣхната сѣдба ще бѣде малко по-мѣчна, тѣхното задържане ще бѣде малко по-продължително. За тѣхъ ще може да се вземе рѣшение — казватъ ни — само при сключването на мира, защото и плѣнницитѣ на другитѣ воюващи държави не сѣ били досега повърнати, а пъкъ не желаятъ да направятъ едно изключение за нашитѣ. Въ всѣки случай, докато не освободимъ тѣзи, на които за освобождението ние имаме много по-голѣми основания и по-справедливи очаквания, ние не можемъ да говоримъ за другитѣ. Трѣбва да свършимъ съ тѣзи, че тогава да се говори за другитѣ.

Н. Цановъ: Има инвалиди.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Специално по въпроса за инвалидитѣ имаме свѣдѣния вече, че сърбитѣ сѣ съгласили да пуснатъ всички инвалиди, които сѣ у тѣхъ, и имаме даже официално съобщение, че правѣли разпореждане да ги пуснатъ, за да ги приемемъ.

Н. Цановъ: Има въ Корсика, има въ Франция.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Отъ Франция нѣмаме още свѣдѣния, но отъ Сърбия имаме съобщение, че сѣ съгласили да ги прѣдадатъ и ще ги прѣдадатъ въ скоро врѣме.

М. Такевъ: Има ли правителството свѣдѣния, колко сѣ тѣ?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ не мога да зная точно, па ми се струва, че никой не може да ви ги каже точно. Всѣка цифра, която ви се даде, ще бѣде само приблизително точна.

Едно нѣщо ви заявявамъ още единъ пътъ, че правителството всѣкидневно полага грижи за това, занимава се съ въпроса и прави всичко, което му е възможно въ случая.

Вторъ единъ въпросъ, който много занимава умоветѣ и който сѣщо така бѣше прѣдметъ на нѣколко питаня, нѣкои отъ които даже се разгледаха тукъ, и върху който въпросъ считамъ, че има нужда да се кажатъ нѣколко думи, то е въпросътъ за прѣхраната на страната, въпросътъ за дѣятелността на Дирекцията за стопански грижи. Дѣятелността на дирекцията, г. г. народни прѣдстави-

тели, по общото съзнание въ кабинета, далеч не е удовлетворителна. Резултатът от нейната дейност не са резултати, които да могат да ни дадат право да се похваляваме, но трябва да се знае, че колкото и да има грешки и отговорност въ дейността на тези, които съставляват тази дирекция, па ако щете и въ контрола, който правителството упражнява върху дейността на тази дирекция, много повече има причини и въ самото естество на работата, която далеч не е тъй лесна, както се представя на всяко едно, когато той разглежда единъ отделенъ въпросъ само отъ една извъншна гледна точка и не може да се издигне до положение да обхване сложността на въпроситъ, съ които е сезирана дирекцията, и да намъри едно удовлетворително рѣшение. Въ всички случаи, Министерскиятъ съветъ отдавна, може да се каже отъ 20-на дена, е дошълъ до окончателно заключение, че дирекцията трябва да бѣде постепенно, но интензивно ограничавана вече въ своята дейност, дейността, която ѝ е възложена по закона за стопански грижи и обществена предвидливостъ. Ние мислимъ, че колкото повече се приближаваме до новата реколта, колкото повече страната върви, чрезъ спокойствието, което владѣе въ нея, къмъ обикновения мирноврѣмененъ животъ, толкова повече трябва да се правятъ усилия отъ насъ да се освободимъ отъ дирекцията, която е едно изключително учрѣждение, замислено, гласувано и прилагано за врѣмена ненормални, врѣмена на война, врѣмена на криза икономическа или друга, врѣмена въ всички случаи не такива, каквито сѣ, когато животътъ на страната е свършено нормаленъ.

И. Януловъ: Сегашниятъ врѣмена сѣ също ненормални.

Министъръ-председателъ Т. Теодоровъ: За да видите до каква степенъ дейността на Министерския съветъ се свѣщаваше отъ известни прѣпятствия, ще ви кажа, че нѣкои отъ тези рѣшения, взети прѣди двацетина дена, не можахъ да бѣждатъ обнародвани въ „Държавенъ вѣстникъ“, освѣнъ едва въ сѣбота; други рѣшения се вземаха въ сѣбота, днесъ се вземаха и още други рѣшения. И слѣдъ затварянето на Камарата Министерскиятъ съветъ ще счита като първа негова грижа, като най-настоятелна нужда да се занимае изключително въ редъ засѣдания съ въпроса за прѣхраната и съ въпроса за ограничаването на функциитъ на дирекцията, за съкращаването и на функциитъ ѝ, и на персонала ѝ, и въобще за даването една по-голяма свобода въ икономическия животъ на страната. Но Министерскиятъ съветъ съзнава, че когато ще върши тази работа, трябва да се пазятъ прибързани рѣшения, защото стига вече толкова опити на издаване наредби и отмѣняване наредби, установяване извънреденъ режимъ, послѣ отмѣняването му и слѣдъ нѣколко врѣме пакъ възвръщане къмъ стария режимъ. Тези постоянни наредби и отмѣняване на нови наредби отъ стари извънредно много побиха авторитета на дирекцията, на страната, направиха неефикасни, неосществими нейнитъ рѣшения и направиха извънредно голяма вреда на живота на страната. И затуй ние искаме този път рѣшенията, които ще вземемъ, да бѣждатъ отъ такова естество, щото да нѣма нужда на слѣдующата недѣля или подиръ 2 или 3 недѣли да бѣждатъ промѣнявани, за да знаятъ хората въ страната, че издадената еднажъ наредба е окончателна и нѣма пакъ изново да се правятъ опити съ живота на хората. Ние сме, както виждате, въ редъ да освободимъ и зеленчука, и месото, и яйцата, и маслото, и масъта, и рибата, и разнитъ видове варива, съ изключение на фасула, отъ всякакво стѣснение, като ги прѣдоставимъ на свободната търговия. Изключение правимъ само за нѣкои артикули, които трябва да иматъ свои максимални нормировки, защото се боимъ да не би, като ги оставимъ безъ всякаква нормировка, слѣдъ нѣколко дена да стане нужда, поради едно извънредно поскупване, или поради нѣкои спекулации, да прибѣгнемъ да търсимъ спасение пакъ въ нови нормировки, защото нѣма нищо по-лошо да оставишъ стойността на единъ артикулъ безъ нормировка и слѣдъ това да почнешъ отново да го нормирашъ, както напоследѣтъкъ стана съ фасула, масъта и съ други нѣкои артикули, които днесъ пакъ освобождаваме отъ нормиране. Нѣма нищо по-компрометирующе, нищо по-вредно за икономическия животъ и за спокойствието на хората отъ този начинъ на дѣйствие. Затуй, ако вие виждате още нѣколко врѣме за нѣкои прѣдмети да съществуватъ извъншни максимални цѣни нормирани, ще трябва да знаете, че това е една прѣходна мѣрка, на която краятъ ще бѣде тогава, когато видимъ, че страната е станала годна вече да се освободи и отъ тези нормировки и да оставимъ на естественитъ закони на търсенето и прѣдлагането да вършатъ своята работа въ опрѣдѣлянето на цѣнитъ, както

въ нормално врѣме. Въ всеки случай въпросътъ за снабдяването на населението съ храна, съ жито, респективно съ брашно и хлѣбъ, ще си остане подъ режима на възбраната, както е било досега, съ нѣкои смекчения, които вече вие сте узнали, като се даде възможностъ на по-заможнитъ хора да могатъ да си купуватъ свободно тамъ, дѣто намѣрятъ храна за своето собствено прѣпитание срѣщу купонитъ за единъ извънстенъ срокъ, за да може по този начинъ да се облекчи и работата на дирекцията.

Нѣкой отъ либералнитъ групи: Ами ако не намѣрятъ?

Министъръ-председателъ Т. Теодоровъ: Изобщо, г. г. народни прѣдставители, азъ считамъ, че да прѣхранишъ цѣль единъ народъ, да го облечешъ, да го обущешъ, да го изгледашъ въ всяко отношение чрезъ една дирекция, отъ колкото чиновника и да се състои тя, каквито и прѣдвидливи хора да бѣждатъ тѣ — това е извънредно тежка задача; тя е, ако щете, непоносима, неосществима задача, къмъ която сѣ прибѣгвали народитъ, къмъ която прибѣгнахме и ние, когато има да се боримъ съ едно по-голямо зло, отколкото сѣ неудобствата, които самата дирекция може да създаде въ живота. Въ свръзка съ Дирекцията за прѣхраната ние имаме надежда, че тя ще бѣде облекчена отъ само себе си, отъ силата на събитията, отъ живота, отъ спокойствието и реда, който би продължилъ въ нашата страна. Защото нѣма нищо, което ще ни улесни повече въ това отношение, отколкото реда и спокойствието, които — за щастие, трябва да го кажемъ — отъ врѣмето на примирието и до днесъ сѣ били запазени по единъ свършено удовлетворителенъ начинъ, които не само че трябва да радватъ насъ, но които ни издигатъ високо въ очитъ на нашитъ съсѣди и на великитъ държави, които наблюдаватъ всичко, което става въ тази страна, както наблюдаватъ и онова, което става въ другитъ страни. Слѣдъ вдигане на блокаса, г. г. народни прѣдставители, азъ прѣдвиждахъ и ви казвахъ тукъ, че веднага не, но въ извънстенъ срокъ ще настѣпи едно извъншно подобрене, защото ще се намѣрятъ параходи, които ще дойдатъ въ нашитъ пристанища и ще могатъ да донесатъ отъ нѣмъ известни артикули, крайно необходими и които ние въ продължение на мѣсеци не можахме да получимъ. Ето сега можемъ да ви кажемъ, че такъвъ единъ параходъ вече пристигна прѣди десетина дни въ Варненското пристанище съ италиянски стоки. Това бѣше първиятъ параходъ, който дойде добръ натоваренъ съ едно количество стоки на стойностъ около 23 милиона франка. Това бѣше италиянскиятъ параходъ „Константинополь“.

Д. Кворчевъ: Какъ сѣ платени?

Министъръ-председателъ Т. Теодоровъ: Ние бѣхме благодарни много на хората, които се постаряха да уредятъ това първо търговско съобщение между България и Италия. Отъ всичкитъ стоки, които тамъ се намѣриха, Дирекцията за стопански грижи купи манифактурни стоки, гънонъ, кафе, сапунъ и нѣкои други артикули отъ първа необходимостъ за една стойностъ отъ около 5 милиона франка, респективно около 20 милиона лева. Понеже дирекцията не можеше да купи по-голямо количество стоки, позволи се и на частни търговци, които изказаха желание да купятъ такива, и тѣ сѣ купили такива въ Варна на стойностъ около 1 милионъ франка, т. е. приблизително около 3 милиона лева, които стоки тѣ сѣ длѣжни да прѣдаватъ само съ 15% печалба върху цѣнитъ, по които ние знаемъ, че тѣ сѣ ги купили отъ италиянския консорциумъ. Останалитъ стоки, за голямо наше съжаление, ние не можахме да вземемъ, защото, първо, нѣмахме валута въ брой да платимъ, и второ, защото не можахме да намѣримъ нужното количество стоки, готови за износъ, да могатъ сега да отидатъ въ Италия и да служатъ като равностойностъ на онѣзи стоки, които бихме взели. Не можахме да поемемъ единъ ангажментъ за около 80 милиона лева, защото 23 или 25 милиона франка стойностъ се привежда въ наша стойностъ най-малко на 80 милиона лева. Има се, обаче, свѣдѣние, че другъ италиянски параходъ е въ проектъ да пристигне тоже съ стоки. Най-послѣ има частни свѣдѣния отъ Варна, че трети единъ английски параходъ отъ Джонстонъ Лайнъ е тръгналъ на 16 мартъ отъ Ливерпулското пристанище, тоже съ стоки за България. Ако ние бѣдемъ въ състояние дотогава, до пристигането на парахода, да се приготвимъ икономически, парично, ние ще можемъ чрезъ размѣна, съ съотвѣтни стоки, разумѣва се, да се снабдимъ съ още едно ново, голямо количество манифактурни и други стоки отъ голяма полза за удовлетворение на населението.

Редомъ съ това трѣбва да ви съобща приятната новина, че очакванитѣ отдавна 7 милиона килограма брашно, които ние дължимъ на благоволенieto на междусъюзнишката комисия за прѣхраната на Европа, засѣдаваща въ Парижъ, и главно на нейния благороденъ прѣдседателъ г. Хуверъ, пристигнаха вчера въ Варненското пристанище и взети сѣ всички мѣрки всѣки денъ да бждатъ разтоварвани не по-малко отъ 800 тона веднага на вагони, понеже е въ чували, и да бжде разпратено по всички главни пунктове на България, отъ дѣто да може да бжде доставено пшенично брашно, бѣло, I-качествено на населението. Веднага подиръ тѣзи 7 милиона килограма иде друго едно количество отъ 1 милионъ килограма, което ще бжде натоварено отъ Цариградъ, отъ складоветѣ, които има сѣщата комисия тамъ, и слѣдъ десетина дена другъ единъ параходъ, пакъ американски, ще ни донесе други 7 милиона килограма, и който, казватъ ни, сега вече е миналъ Гибралтаръ. По този начинъ ние ще имаме 15 милиона килограма брашно, което е платено, което е осигурено, за доставката на което сѣмъ поети формални писмени задължения, и всичко това до края на този мѣсець. Ако, разумѣва се, нашитѣ производители на храни, на жита въ ония нѣколко окрѣзи, за които ние имаме положителни свѣдѣния, че тамъ се намиратъ такива храни, не бждатъ тѣй упорити, както досега, или по-добъръ казано, не бждатъ тѣй страховити и излишно прѣдпазливи или скѣперници, както бѣха досега, и въ прѣдвиждане, че новата реколта вече настѣпва и че България въ всѣки случай нѣма да мре отъ гладъ и че въ тѣхенъ интересъ е да освободятъ всички онѣзи скромни излишѣци, които могат да иматъ, за да нахранятъ страждущитѣ свои съграждани или сѣселани, за което ще има нужда г. г. народнитѣ прѣдставители, когато си отидатъ въ своитѣ избирателни окрѣзи, да употребятъ всичкото свое морално влияние, за да ги убѣдятъ въ нуждата да постѣпятъ по този патриотиченъ начинъ и да не създаватъ спѣнки на отечеството си, на държавата си, на съгражданиитѣ си, като ги държатъ въ лишения и гладъ, то въпросътъ за прѣхраната ще бжде разрѣшенъ по единъ задоволителенъ начинъ. Въ добавѣкъ, ние не сме толкова далечъ отъ новата реколта, която изглежда сега да бжде много хубава и да ни даде онзи икономически лѣкъ, който ще изцѣри много голѣма частъ отъ нашитѣ днешни лишения и страдания и ще съкрати скѣпотията, може-би, на повече отъ наполовина. Не искамъ да си правя голѣми илюзии, но за това, което казвамъ, мисля, че съмъ съвършено правъ да го очаквамъ, а и всички знаете по-добъръ отъ мене, че имаме право да го очакваме. Значи, въпросътъ за прѣхраната ни, за облѣклото ни, за снабдяването ни съ най-необходимитѣ срѣдства за животъ е въ пѣтъ да бжде разрѣшенъ благополучно, стига само ние да проявимъ още въ продължение на два мѣсеца нужното хладнокрѣвие, спокойствие и търпѣние, съ което ние се отличихме досега и въ по-далечното минало, при много по-трудни обстоятелства, отколкото сѣ днешнитѣ, и безъ да имаме прѣдъ очитѣ единъ периодъ, който вече се свършва, т. е. въ врѣмена, когато ние не знаемъ, какъ ще се свърши туй тегло. Сега виждаме поне, че то може скоро да прѣстане и, слѣдователно, нашето търпѣние днесъ е още по-оправдано, още по-наложително. Толкова по въпроса за прѣхраната, г. г. народни прѣдставители. Азъ съмъ оптимистъ и вѣрвамъ, че всички ще можемъ да признаемъ, че този оптимизмъ е билъ оправданъ, стига само да имаме търпѣние още за нѣколко недѣли или най-много за два или три мѣсеца.

Колкото се касае до друга една болка душевна, нравствена, която измѣчва всички ни, и за която азъ бѣхъ сѣщо така многократно запитванъ прѣзъ тая сесия и за която въ нѣкои случаи говорихъ туй, което можехъ да се каже, туй, което можехъ да зная, а именно болката, каква е бждащата сѣдба на България, какво рѣшение ние можемъ да очакваме за нашитѣ национални задачи, за нашитѣ национални аспирации, отъ прѣдстоящата конференция или отъ състоялата се вече конференция въ Парижъ, г. г. народни прѣдставители, азъ мога да ви кажа много по-малко нѣщо, отколкото ви казахъ по първитѣ два въпроса. Естеството на работата е такова, че не само азъ не мога да ви кажа, какво ще бжде рѣшенieto, което тамъ ще послѣдва, а, струва ми се, че дори и тѣзи, които ще бждатъ сѣдји и които ще издаватъ рѣшенията, и тѣ още въ този моментъ не могатъ да ги кажатъ още по никой въпросъ . . .

Д. Кьорчевъ: Много право казано.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: . . . освѣтъ за онѣзи въпроси, по които сѣмъ взети окончателни рѣшения.

Нашата сѣдба, сѣдбата на нашитѣ национални аспирации, спороветѣ ни съ нашитѣ съсѣди по националнитѣ, териториалнитѣ ни искания, не сѣмъ дошли още до стадия да бждатъ окончателно разрѣшавани. Едно нѣщо, което мога да ви кажа положително, то е, че тѣ сѣмъ прѣдметъ на изучаване въ подкомисии, че тѣ се дебатираатъ, но че рѣшение по тѣхъ още нѣма и че всѣкакво съобщение, което може да дойде, било съ пѣтници, било чрѣзъ вѣстници, повече или по-малко мѣродавни, е едно само приблизително отгадаване, едно прѣдположение, но не може да бжде единъ фактъ. И отъ такива прѣдположения, отъ такива догадки не трѣбва никой отъ насъ да се смущава. Азъ имамъ формално прѣдупрѣждение отъ мѣродавни лица, и мога да ви увѣря, че всички тѣзи догадки, които достигнатъ по тѣзи пѣтници, по които сѣмъ достигнали досега до насъ, и въ много случаи твърдѣтъ тревожни слухове, не заслужаватъ абсолютно никаква вѣра.

Г. Василевъ: Bravo! (Ржкоплѣска)

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Какво ще бжде рѣшенieto на конференцията, не може да каже никой, както не ми го е казалъ никой, но едно нѣщо, което зная, то е, че на този родъ догадки не трѣбва да даваме по никакъвъ начинъ никаква цѣна и че ние трѣбва да продължаваме да имаме довѣрие въ хората, на които историята е възложила въ дадения моментъ да разрѣшатъ не само българския въпросъ, не само македонския, тракийския или добруджанския въпроси, но и въпроси още помѣчни и по-главномѣни за цѣлия свѣтъ, за всичкитѣ нареди, и тѣзи, които бѣха въ крѣвения конфликтъ, и онѣзи които останаха вънъ отъ крѣвацията драма. Слѣдователно, довѣрѣяйки се всецѣло на правотата на нашата кауза и мислейки, че тя, бидейки съвършено права, не може да бжде загубена, довѣрѣяйки се на възвишенитѣ умове, които ще има да произнесатъ своята присѣда върху нашитѣ искания, въ ония благородни сърца, на които човѣчеството довѣрѣва сега сѣдбата си, азъ мисля, че ние можемъ да бждемъ спокойни, да бждемъ увѣрени, че България нѣма да бжде онеправдана и нѣма да бжде жертвувана за угодата на други въ онѣзи права, които дѣйствително тя има, по силата на етнографическия принципъ, по силата на принципа за самоопрѣдѣлението на народитѣ, принципи, които великитѣ държави, на първо мѣсто чрѣзъ бѣлѣжития прѣдседателъ на великата Сѣверо-американска република, въ неговото историческо вече послание до сената, отъ януарий миналата година, и други най-мѣродавни прѣдставители на велики народи, като Франция, Англия и Италия, сѣмъ прогласили като принципи, които трѣбва да легнатъ въ основата на тѣхнитѣ рѣшения. Ние можемъ да бждемъ увѣрени, че тия велики народи, чрѣзъ своитѣ високопросвѣтени прѣдставители, нѣма да отидатъ да измѣнятъ на тържествено прокламиранитѣ отъ тѣхъ принципи, за да уголятъ на едни, други или трети малки народи, каквито сѣмъ нашитѣ противници, и то въ ущърбъ на единъ народъ, като нашия, който никога въ своето минало не е търсилъ чуждото, не е вдигналъ рѣка противъ тия велики народи, които иматъ въ рѣцѣтъ си сега мечъ на правосѣдието и на правораздаването.

Азъ мога съ гордостъ да посоча прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, на какво основавамъ моя оптимизмъ въ това отношение. И падѣвамъ се, че никой не ще бжде въ състояние да оспорвае основателността на моитѣ съображения. Азъ бѣхъ общалъ на почитаемото народно прѣдставителство още на 30 октомврий миналата година, когато правѣхъ едно очертане на нашата външна политика, че при втори случай ще направя едно експозе въ Народното събрание за нашитѣ национални искания, общания, което досега не можехъ да изгълня, освѣтъ въ формата на онѣзи два мемоара, на онѣзи два тома, които недавна раздадохме на г. г. народнитѣ прѣдставители и които съдържатъ въ себе си едно обшрно, и не само краснорѣчиво, но и неопоримо доказателство за правотата и основателността на всички наши национални домогвания.

Д. Кьорчевъ: Вѣрно, вѣрно.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Когато извършихме този трудъ, който е вече въ рѣцѣтъ ви и вие можете да го прѣцѣните по заслуга, азъ мисля, че моето изложение, което мислѣхъ да ви направя тукъ устно, стана съвършено излишно, и, колкото и да се мѣча азъ да бжда краснорѣчивъ и изчерпателенъ, не ще мога да прибавя нищо къмъ онова, което е тамъ казано. По тази причина азъ не се заехъ устно да отнемамъ скѣпотъ врѣме на На-

родното събрание, заето съ толкова важни, толкова оспорвани въпроси и прѣдпочетохъ да оставя книгата, която вие ще четете, да говори сама.

Но нека ви отбѣлѣжа сега, като едно допълнение къмъ онова, което тамъ се съдържало, че България ще иска, ще очаква, ще моли прѣдъ конференцията на мира да бѣде признато нейното право за разширение до границата на линията Мидия—Еносъ, не затова, защото нѣкои българинъ шовинистъ е измислилъ тази граница, не защото нѣкакъвъ си империализъмъ ни тика да отиваме тамъ, но затова, защото на Лондонския договоръ отъ 1913 г., 17/30 май, нашето право да простираме до тамъ границитѣ на българската държава, границитѣ на нашето племе, възъ основанието на племенното право, бѣше признато тържествено и скръпено съ подписитѣ на 6-тѣ велики държави, които бѣха арбитри, помирители между воюващитѣ страни, съ подписитѣ на турската държава, която бѣше заинтересована въ въпроса, и съ подписитѣ на Гърция, Сърбия и Черна-Гора, които сѣщо така бѣха заинтересовани въ въпроса. Прочее, когато България може да посочи единъ международенъ договоръ, подписанъ отъ 6-тѣ велики държави само прѣди петъ години, и когато тя може по този осезателенъ начинъ да посочи ждѣ сѣ границитѣ на българското племе, признати отъ тѣзи велики държави, а така сѣщо и отъ по-малкитѣ, които днесъ ни оспорватъ правото, азъ мисля, че нѣма нужда отъ никакво друго изслѣждане, никакво издирване върху правото на България, етническото ѝ право, и, ако щете, правото, което и моралътъ, и справедливостта ѝ даватъ да иска това, защото то е напълно доказано. Малко значи, че нѣкои други държави искатъ сега да оттеглятъ тогавашното си съгласие, мълчаливо или изрично, или да го умаловажатъ въ една или друга форма. Великитѣ държави, великитѣ народи сѣ свидетели на туй, което сѣ казало. И азъ съмъ убѣденъ, че тѣ не могатъ да не ни дадатъ справедливостта. Когато се касае за границитѣ на нашитѣ домогвания, по на югъ, за да получимъ единъ свободенъ, пъленъ, широкъ излазъ, какъвто би отговарялъ на икономическитѣ нужди на нашата страна, на Егейско море и отъ тамъ на Срѣдиземното море, азъ миналия пѣтъ ви припомнихъ нееднократнитѣ изявления и признания, които сѣ направени въ наша полза, по единъ изриченъ и несъмненъ начинъ, отъ сѣщия високъ прѣдставителъ и бѣлѣжитѣ държавенъ мжжъ на Гърция, г. Венизелосъ, който днесъ я прѣдставлява на конференцията, макаръ че днесъ той си е измѣнилъ мнѣнието. Всѣки е освободенъ да си измѣни мнѣнието и да измѣни претенциитѣ си, както иска, обаче извѣстни факти, извѣстни права, признати вече въ даденъ моментъ отъ едно извѣстно лице за своя противникъ, не могатъ така лесно да се изтриятъ и отъ паметта, и отъ разума, и отъ съвѣстта на безпристрастнитѣ хора.

Сѣщо така нашитѣ претенции по-нататкъ върху Македония, дѣто, освѣнъ Гърция, е заинтересована и Сърбия, сръбската държава — азъ имахъ случая това да отбѣлѣжа единъ пѣтъ, нѣма нужда сега да го повтарямъ — тѣ не само че се основаватъ на редица пѣтешественици, учени, изслѣдователи на тази земя отъ всички велики народи, и руси, и французи, и англичани, и американци, и чехи, и поляци, и нѣмци, . . .

Г. Василевъ: И сѣрби.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: . . . и сѣрби, както се забѣлѣжи. Не само че сѣ основаватъ на това, но могатъ да бждатъ подкрѣпени и съ формални официални, тържествени актове, съ договори, сключени въ мирно врѣме безъ никакво насилие, не съ силата на меч, а поради чувството на приятелство и братство въ 1912 г. и то отъ лица, които сѣ още живи. И не само съ това, но още и съ такива осезателни факти, каквито никогла нашитѣ противници не могатъ да прѣдставятъ, като голѣмото количество на емигранти македонци въ България и въ София, каквото не сѣществувало нито въ Бѣлградъ, нито въ Атина, на голѣмото количество студентска младежъ, която днесъ въ София възлиза на повече отъ 500 души македонци само въ Софийския университетъ — факти, които не може нито единъ отъ нашитѣ противници да посочи като доказателство за народността на онова население, което живѣе въ Македония, и пр. и пр. Всичко това, при пълното убѣждение, че ние ще бждемъ прѣдставени прѣдъ справедливи и безпристрастни сѣдии, които нѣматъ желанието да оставятъ подъ робство, потиснати народи, каквито сѣ тия плѣмена, които живѣятъ въ Македония и Тракия, ми дава правото да апелирамъ прѣдъ васъ за едно поне — да бждете спокойни и да не се тре-

вожите отъ всички ония слухове, които прѣждеврѣменно и злонамѣрено ще дойдатъ до васъ, защото азъ имахъ впечатление, че отъ нѣкои мѣста тѣзи слухове се разпространяватъ въ България нарочно и съ изричната цѣль, за да докаратъ смутъ въ духоветѣ, какъвто бѣше докаранъ, напр., въ 1913 г. прѣди междусъюзнишката война и за да изкаратъ българитѣ, България отъ търпѣние, за да извърши нѣкой неблагоприятенъ актъ, какъвто единъ човѣкъ дѣйствително може да извърши само когато се намира прѣдъ опасността да изгуби нѣщо, което му е много скъпо и мило на сърцето. Ако това може да влиза, г. г. народни прѣдставители, въ цѣлитѣ на ония, които сѣ наши противници и днесъ, както бѣха наши врагове вчера, това е още едно прѣдупрѣждение за насъ да не отиваме по тѣхъ и да не трѣгваме въ песимизма си до разочарование, даже до отчаяние, защото разочарованието и отчаянието, сѣ най-лошитѣ съвѣтници, които могатъ да дойдатъ да заблудятъ единъ човѣкъ, и които могатъ да го рѣшатъ на най-непоправими и най-безумни актове.

Г. г. народни прѣдставители! Касателно нашитѣ претенции въ Добруджа, азъ имахъ още по-малко основание да настоявамъ, защото всички вие знаете, па и всички хора възтъ отъ насъ знаятъ, че Ромѣния никогла не е претендирала за Добруджа, по силата на правото на народноститѣ. Тя и всичкитѣ свѣтъ заедно съ нея знаятъ, че една частъ отъ Добруджа бѣше дадена трампа, замѣна, народи, земи, души бѣха размѣнени — единъ актъ на миналото, който получи едно много краснорѣчиво и формално осъждане чрѣзъ авторитетнитѣ думи на великия Вилсонъ: „Народитѣ не могатъ да бждатъ размѣнявани като вещицѣ“.

П. Даскаловъ: И Моравско остана.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Сега това е за една, сѣверната частъ на Добруджа. Колкото за другата, горната, всичкитѣ хора знаятъ, че тя ни бѣше отнета едва прѣди войната, въ единъ моментъ на народно бѣдствие, на народно злощастие, когато България бѣше скарана съ своитѣ съюзници и биде отнета по единъ въроломъ начинъ, безъ да се грѣмне пушка, безъ да можемъ да се съпротивяваме, да защитимъ и да бранимъ земята, земя, която всѣки може да провѣри и види, че не брои никакви ромѣни и че цѣлото население тамъ е или българско, или турско, но въ никой случай не ромѣнско.

Тѣзи сѣ въ общи черти съображенията, по които азъ стоя при пълното убѣждение, че нашата национална кауза не само че е права и света, но и че тя е очевидна, че е такава за всичкия свѣтъ. Слѣдователно, това ми е достатъчно, за да мога да апелирамъ къмъ васъ за търпѣние и доврѣе къмъ великитѣ народи.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣзъ течението на тази сесия отъ 29 ноември, когато азъ имахъ честта да ви прочета програмната декларация на правителството, досега се изминаха доста мѣсеци, четири и нѣщо. Азъ съмъ честитъ, ще кажа даже и гордъ, че прѣзъ това сравнително не много врѣме всичко онова, което се съдържаше въ тази програмна декларация, и което изискваше съдѣйствието на народното прѣдставителство, се осъществи. Туй, което Народното събрание трѣбваше да даде на правителството за осъществяване на неговата програмна платформа, на неговата програма, то го даде и въ това отношение нѣма нищо останало неизпълнено. Рѣдко сѣ правителствата, г. г. народни прѣдставители, които като се образуватъ за изпълнението на една опредѣлена програма, която деклариратъ въ Камарата, да могатъ въ течение само на четири мѣсеца да я изпълнятъ отъ алфа до омега. (Ржкоплѣскане отъ групитѣ на блока) И вие, и ние трѣбва да бждемъ напълно задоволени отъ този резултатъ, постигнатъ наистина съ мжчнотии, постигнатъ твърдъ често чрѣзъ голѣми прѣрекания, чрѣзъ кавги, но на всѣки случай постигнатъ най-подиръ чрѣзъ споразумѣния между добри българини, на каквито и политически убѣждения и партии да принадлежатъ тѣ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ считамъ, че всичко това, което се направи въ тѣзи нѣколко мѣсеца, въ които не само българитѣ, но почти всички народи, кои повече, кои по-малко, сѣ си загубили главитѣ и сѣ изгубили равновѣсието на духа, е за насъ една атестация, сѣ която ние можемъ да се гордѣемъ, въпрѣки всички огорчения, които може да сѣ останали помежду ни въ нашитѣ политически борби и при спомена за нашето недавнашно минало или при спомена за онѣзи тежки, скѣпни и непоносими жѣртви и лишения, които ние дадохме за правото дѣло на България. Ние имаме сега, обаче, да изпълняваме още онази частъ отъ нашата програма, която не изисква вашето съдѣйствие; тя

е онази част, която се касае до наказанието на всички ония, които сж се провинили съ нѣкои прѣстѣпни дѣйствия и които има да се разправятъ съ правосѣдието. Многократно ние чуваме тукъ осѣждания, че нищо не сме направили по този прѣдметъ. Е добръ, за изпълнението на такава една работа се изисква време, а ние трѣбваше да свършимъ по-рано оная работа, която иска вашето съдѣйствие, за да можемъ слѣдъ закриването на засѣданията да се посветимъ по-специално на другата. Има нѣкои прѣобразования, реформи, промѣни, които трѣбва да станатъ въ вѣтрѣшното управление на страната. Сжщо така и на тази работа ние ще се прѣдадемъ оттукъ натѣй.

Г. г. народни прѣдставители! Напуцайки засѣданията на тази четвърта сесия, най-дългата отъ всички извънредни и обикновени сесии, които е имало въ нашата страна нѣкога, проведена при най-трудни обстоятелства, каквито нашата страна е могла да прѣживѣе въ своя краткъ политически животъ отъ 41 година, вие можете да бждете спокойни въ свѣстѣта си, че сте изпълнили дѣлото, което цѣла България очакваше отъ васъ да извършите. . .

И. Януловъ: Не напълно.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: . . . и че, отивайки си, вие оставяте да се продължи вашето дѣло на прѣчистване, на вѣтрѣшни реформи и прѣобразования въ ржцѣтъ на сжщото онова правителство, което е могло да извърши толкова много досега съ вашето съдѣйствие.

Г. г. народни прѣдставители! Освѣнъ това, за което ви говорихъ, ние имаме една нова задача, която не се съдържаше въ нашата програма, защото бѣше тогава още отдалечена — тя е, да приготвимъ страната за едни свободни и мирни избори, при които българскитѣ граждани да се състезаватъ не съ страститѣ си, а съ ума си, за да приготвятъ едно ново народно прѣдставителство, свободно отъ всѣкакви насилия, свободно отъ всѣкакви машинации, демагогства или заблуди, свободно отъ увлѣчения за неосѣществими мечти или опасни перспективи. И по този начинъ да приготвимъ страната за онзи новъ животъ, на който, надѣваме се, ще я повика рѣшението на великата свѣтова конференция, оная животъ, съ който ние ще трѣбва да оправдаемъ онова довѣрие и онова насърчение, което, надѣвамъ се, ще ни дадатъ великитѣ народи съ своето рѣшение на тази конференция. Това трѣбва да бжде нашата задача, като се раздѣляме сега, г. г. народни прѣдставители, и азъ вѣрвамъ, че и тази задача съ общи усилия, като добри българи, повикани въ тѣзи врѣмена да бждемъ начело на сѣдинитѣ на нашето отечество, ние ще я изпълнимъ съ достоинство, както всичко до сега. (Ржкоплѣскане отъ групитѣ на блока)

Н. Харлаковъ: Г. прѣдседателю, искамъ да кажа двѣ думи по въпроса за плѣницитѣ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Оставете, този въпросъ нѣма да се разисква.

Н. Харлаковъ: Избрахте единъ много необикновенъ начинъ да отговорите на питането ми.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ не отговорихъ само на Вашето питане, а на всички. Не сте само Вие, който питате за тѣхъ, всички питатъ.

Прѣдседателъ: Пристѣпваме къмъ второто четене на законопроекта за обезщетяване уврѣденитѣ земледѣлски стопанства при реквизиране работния имъ добитѣкъ.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: Г-да! Финансовата комисия се събра на засѣдание и като разгледа прѣдложението,

внесено още отъ по-рано отъ народнитѣ прѣдставители х. Ивановъ, Вълчевъ и др., прѣдлага го прѣдъ васъ за одобрение въ слѣдната му редакция: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за обезщетяване уврѣденитѣ земледѣлски стопанства при реквизиране работния имъ добитѣкъ, кола и каруци“.

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието тѣй, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство. Прието.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: Чл. 1 се измѣнява така: (Чете)

„Чл. 1. На всички земледѣлски стопани, на които е реквизирано работенъ добитѣкъ (волове, крави, биволи, биволици, коне, кобили, магарета, катѣри и мулета), както кола и каруци, отъ 10 септемврий 1915 г. до деня на демобилизацията и не имъ е изплатено въ срокъ отъ три мѣсеца слѣдъ реквизирането, държавата плаща обезщетение по 10% мѣсечно върху първоначалната оцѣнка до деня на изплащането. Въ никой случай обезщетението не може да надминава съ 100% установената оцѣнка.

„Ако изплащането не е станало до края на 13-я мѣсець отъ деня на реквизирането, за останалото време държавата плаща 6% годишна лихва върху удвоената сума до деня на изплащането“.

Г. г. народни прѣдставители! Подъ „първоначална оцѣнка“ не се разбира оная оцѣнка, която е дала надлежната властъ при реквизирането, но тази, която, слѣдъ като е било рекламирано, е установена отъ надлежната властъ.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 1 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство. Приетъ.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 2. Не се ползуватъ отъ горнитѣ повишения търговци и други лица, които сж прѣкупували отъ населението добитѣкъ и сж го прѣдавали на разнитѣ комисии“.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 2 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство. Приетъ.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 3. Изплащането се поисква отъ заинтересованитѣ прѣдъ общината въ срокъ отъ една година слѣдъ публикуването на настоящия законъ“.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 3, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство. Приетъ.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: При това трѣбва да забѣлѣжа, че заинтересованитѣ могатъ да поискатъ не само съ писмено заявление, но и устно прѣдъ надлежнитѣ кметове и власти.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Моля утрѣ да имаме засѣдание въ 9 ч. прѣди пладне, съ дневенъ редъ: трето четене на прѣдложението, което мина сега на второ четене.

Прѣдседателъ: Които приематъ прѣдложението на г. министъръ-прѣдседателя, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство, прието.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 5 ч. 50 м. вечерята)

Прѣдседателъ Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Секретаръ: Д-ръ В. ЧЕРНЕЪ

Замѣстникъ-началникъ на Стенографското бюро: В. ИВ. ВАСИЛИЕВЪ